

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 26. De quæstionibus, quæ mouentur circa obligationem legis
pœnalis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78322](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78322)

Pœna, siue expressè siue tacitè: atque expressè, siue in eadem, siue in diuersa lege. In eadem quidem, vt cum in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur hæretici & ipsorum fautores. In diuersa verò, vt cum in cap. Nuper De sententia excommunicat. statuitur in sententiam excommunicationis incurrere non modo eum qui patrat crimen propter quod imposita est: sed eum etiam, qui excommunicato in eo ipso crimine auxilium aut fauorem impendit. Tacitè autem cum frustratoria, & inanis esset sententia, nisi tali ratione extendere tur: vt cum in cap. Ita quorundam De Iudæis, excommunicantur deferentes arma ad Saracenos: nisi interpretatione pœna extendere tur ad eos qui deferri præcipiunt, talis lex frustra esset: quia idem in commodum est, siue quis per se deferat, siue per alium mittat.

265. In actionibus denique attendendum esse, quod quantumuis lex pœnalis latam sententiam contineat, nunquam tamen in illius pœnam is incurrat, qui non consummaverit, etiamsi obauerit, actionem: eam propter quam pœna imposita est ipsa lege: sicque non incidit in excommunicationem impositam à lege, qui etiamsi conetur facere illud propter quod imposita est: nisi id ipsum reuera peccerit: vt nisi læserit vel aliud eiusmodi fecerit, quantumuis ipso conatu grauiter peccarit. Ita ex Panormitano, Decio & Ioanne Andrea annotat Alphonsus in lib. posteriori De lege pœnali sub finem 7. capituli. Confirmatur verò, per illud quod pœnæ sint interpretatione restringendæ ex 15. reg. iuris in 6.

CAPVT XXVI.

De questionibus que mouentur circa obligationem legis pœnalis.

SUMMARIUM.

- 266 Diuersa sententia de legis pœnalis obligatione ad culpam.
 267 Probabilior sententia est mixtam obligare, non item purè pœnalem.
 268 Obiectio in contrarium, cum solutione.
 269 Lex purè pœnalis, moralis superaddita, non tollit illius obligationem ad culpam, nisi alia sit legislatoris intentio.
 270 Pœnam legis incurrunt ignorantes eam inuincibiliter, cum ignorantia non obstante, causa ob quam imponitur viget.
 271 Ignorantia excusans aliquem à peccato, simul excusat à pœna propter illud imposita.
 272 Quod interdum fallit in foro externo, vt & in interno: de que in aduertentia inuincibili qua excusatur is etiam qui scit legem.
 273 Pœna legis humane inuincibiliter ignorata non incurritur, etiamsi illud propter quod imposita est, malum esse cognoscatur.
 274 Ignorantia vincibilis pœna per legem humanam statuta, non excusat ab ea.
 275 Exceptio est, cum imponitur scienter facienti aut præsumenti. Et quid tenendum de pœna, si culpa sit venialis.
 276 Quædam certa de difficultate. An lex pœnalis obliget ad pœnam subeundam ante iudicis sententiam.
 277 De lege pœnali humana, qua diuinam includit quid sit tenendum: ac de differentia inter humanas pœnas.
 278 Lex pœnalis vis ea est, vt obligare possit non expectata iudicis sententia.
 279 Pœna per legem imposita ipso facto vel iure: si de iis sint, que suam executionem secum trahant, incurruntur non expectata iudicis sententia.
 280 Exceptio in inhabilitate ex infamia.
 281 Lex imponens pœnam, vt conditionem vel modum rei tradita, obligat in conscientia ante iudicis sententiam.
 282 Ad pœnam testamentariam is cui imponitur tenetur ante iudicis sententiam: quod idem iudicandum est de imposita collegialibus à fundatore collegij: & de imposita Magistratibus à Principe, dante ipsi stipendium.
 283 Quid sit tenendum de pœna conuentionis, addita contractui.
 284 Lex pœnalis obligatio, cum ipso iure vel facto imponit pœnam, que executionem requirit.
 285 Vt liget in conscientia exigit sententiam iudicis.
 286 Cur quædam pœna ipso iure vel facto imposita, sententiam iudicis requirant, non item alie.
 287 Pœnam à lege ipso facto impositam, non tenetur quis etiam post

iudicis sententiam exequi in seipsum, sed tantum pati executionem.

288 Quando teneatur quis præcipiente Iudice pœnam in se exequi.

289 De alienationibus bonorum factis postquam commissum est crimen, propter quod lex criminosa priuat illis ipso facto.

290 An cum crimen sic notum est, vt nulla tergiversatione celari possit, ad pœna executionem sententia iudicis requiratur.

291 An iure ipso priuatus beneficio, possit illud retinere donec condemnentur in iudicio.

292 Gestæ pereum, qui est officio priuatus ipso facto: quantum teneant.

293 Ad quid teneatur reus, qui suum crimen negans in iudicio, pœnam euasit.

294 An ad aliquam restitutionem teneantur, qui cum debeant curare executionem pœnae in criminoso, non faciunt.

QUESTIO I.

An aliquis sit legis pœnalis obligatio ad culpam.

DE hac re, quem Azor tractat in 1. part. sua summa lib. 5. cap. 6. quest. 4. tres sunt sententia. Prima, vt videtur Nauarri in Enchir. cap. 23. num. 56. nullam pœnalem legem etiam mixtam obligare ad culpam, nisi aliunde de legislatoris intentione obligandi, constet. Secunda est, Syluestri in verbo Inobedientia sub finem & Soti in 1. De iust. & iure quest. 6. artic. 5. non modo mixtam, sed etiam purè pœnalem obligare ad culpam. Tertia est, Henrici in quodlibeto 3. quest. 22. cuius prædicti auctores meminerunt, & Angeli in verbo Inobedientia sub finem, Driedonis de libertat. Christiana in Codice meo pagina 171. Alphonsi à Castro in lib. priore de lege pœnali cap. 8. & 9. quibus assentiri videtur Couarr. ad regulam Peccatum part. 2. §. 5. nu. 4. mixtam quidem, seu quæ aliquid facere vel omittere præcipit aut prohibet; & insuper imponit pœnam contraueniendi, obligare & ad pœnâ & ad culpam; purè pœnalem verò quæ pœnam imponit absque aliqua præceptione vel prohibitione, vt dicitur Qui hoc fecerit vel omiserit decem aureos soluat, non obligare ad culpam, sed tantum ad pœnam: nisi aliunde constet intentionem legislatoris esse ad vtramque simul obligare: vt constare potest vel ex expressa declaratione ipsius, vel ex rationabili præsumptione, de qua paulo post.

Hæc sententia probabilior videtur. Nam aduersus primam, siue ea sit Nauarri siue non; legem mixtam obligare ad culpam patet: quia pœna non tollit rationem præcepti vel prohibitionis; sed potius virtutem eius corroborat. Lex ergo mixta, cum verum præceptum vel prohibitionem contineat, etiam si pœnam contraueniendi imponat, verè obligat ad culpam. Nec est quod quis respondeat, ex intentione legislatoris eam non obligare: quando quidem nihil est vnde possimus de tali intentione præsumere: quia verba legis mixtæ præceptiua sunt, ac feruntur non solum in pœnam, sed etiam in actum qui præcipitur vel prohibetur. Quare meritò ex illis de intentione legislatoris præsumitur: quod ea fuerit, vt imponendi pœnam: sic & præcipiendi vel prohibendi actum. Vbi verò est iustum Superioris præceptum vel prohibitio, ibi iure naturali & diuino obligatio est ad culpam; prout ante ostendimus in præcedent. cap. 18. questio. 2.

Aduersus Syluestrum autem & Sotum, quod lex purè pœnalis de se non obliget ad culpam, probatur: quia talis obligatio imponitur per præceptum vel prohibitionem. Lex autem purè pœnalis ex vi verborum ipsius, nec præcipit, nec prohibet; sed tantum pœnam imponit ac definit sique aliquid quando ex qualitate rei ob quam imponit pœnam, obligare censetur ad culpam; id fit quia præsumitur in legislatore præcipiendi voluntas, quantumuis verba illam non satis exprimant, Quæ præsumptio ex Alphonso & Couarr. locis cit. meritò fit, quando res illa in quam lex pœnalis cadit, vel est actus perniciosus ei. Reip. cuius curam legislator getit: vel certè est aliquid multum conduens ad commune bonum iudicio legislatoris. Cuius iudicij sufficiens signum censeri potest grauitas pœnæ, quam sua lege ipse imponit: vt si sit pœna mortis, vel exilij, vel amissionis bonorum omnium, vel aliud simile.

Quod

268. Quod verò Sotus obiicit pœnam habere tantam connexionem cum culpa, vt ne nomen quidem pœnæ mereatur, nisi pro culpa imposita sit. Vnde sequitur hoc ipso, quod lex obligat ad pœnam, obligare quoque ad culpam. Hoc inquam ex eo soluitur quod ante ostendimus in initio præcedent. cap. 1. quod et si regulariter pœna sit peccati, culpæve supplicium; non tamen se imperita vt esse possit statutum pœnam imponens agenti vel omittenti aliquid, cuius transgressione non peccetur: qualis licet rarum admodum sit in iure communi, quod siue canonicum siue civile, vix pœnam pœnè imponit, nisi ob aliquid alio iure prohibutum, quod notant Angelus, Alphonfus à Castro, & Couarr. tamen in iure proprio aliquarum congregationum, satis est vñratum: vt patet ex regulis Dominicanorum quæ pœnam imponunt, etiã si ad nullam culpam obligent, ex D. Thom. 2. 2. quæst. 186. art. 9. ad 1. & ex statutis aliquorum aliorum ordinum & collegiorum, quæ ad instar dictarum regularum facta sunt, vt habet Nauarr. in Enchiridio prælud. 9. num. 8. Si quis dicat talia statuta non esse propriè leges, sed tantum conuentiones & pacta quædam; occurrendum est ipsi non mouere questionem de nomine: re autem se habere prout exposita est: nempe sine culpa obligatione in dari ad pœnam.

269. His duo addenda sunt: quorum prius Alphonfus in sequen. cap. 10. & posterius in cap. vlt. citati libri prioris declarat & confirmat. Illud est, legem purè pœnalem quatenus talis est, sicut non imponit culpæ obligationem nouam, ita nec antiquam tollere, si quæ per aliam legem diuinam vel humanam imposita fuerit, super ea ipsa actione aut omissione de qua statuit: nisi forè legislator ipse plenam ad id potestatem habens, per suam legem pœnalem declarat, se obligationem eiusmodi tollere. Hoc autem est: legem purè moralem, quæ additione pœnæ fit mixta, retinere suam obligationem ad culpam, aliquando maiorem aliquando minorem; pro varia intentione legislatoris eam augendi vel minuendi potestatem habentis. Quod vtrumque satis apparet rationi conformè esse: ideo non morabimur in proponendis quæ latius idem author persequitur.

QVÆSTIO II.

An legis pœnalis obligatio extendat se ad eos qui illam ignorant.

Hanc usè tractat Alphonfus à Castro in lib. posteriore de lege pœnali cap. 14 & susus Thomas Sanchez lib. 9. De matrimonio disput. 32. Eius verò explicatio continetur sequentibus propositionibus.

270. Prima est. Nulla ignorantia hominem vñm rationis habentem excusat à pœna iuris, quæ incurritur iusta de causa quidem; sed sine ipsius peccato. Hanc loco citato, conclusionem prima principali Alphonfus confirmat: pro fundamento sumens ignorantiam inuincibilem non tollere eas personæ conditiones, ob quas non vt culpas, sed vt quasdam indecentias, pœnæ imponuntur. Cuius generis conditiones sunt bigamia, defectus natalium, defectus lenitatis in ministro iustitiæ damnantis fontem ad mortem, & id genus aliæ; propter quas absque peccato irregularitas incurritur. Neque enim qui spurius est, exempli gratia, ex eo quod se talem esse inuincibiliter ignoret, desinit talis, id est, spurius esse: ac proinde nec desinit habere in se causam sufficientem per quam sit irregularis. Vbi autem est sufficiens causa, ibi quoque est effectus illius. Verba autem illa, habentem vñm rationis, propterea in propositione sunt addita: quod pœna imponatur homini, vt venti ratione. Vnde irregularitatem non incurrit infans, aut dormiens, aut plene ebrius, aut mente captus, si homicidium committant: quod plurius tractat Alphonfus; sed id non est huius loci, cui sufficit id haberi ex Clement. Si furiosus De homicidio.

271. Secunda propositio est. Omnis ignorantia quæ excusat aliquem à peccato, excusat etiam illum à pœna quæ à iure statuta est propter illud ipsum peccatum. Hanc quoque Alphonfus habet ibid. conclus. 2. principali: & communem sententiã esse habet Suarez De legib. lib. 1. cap. 12. num. 3. Probatur verò, quia vt in cap. 2. De consuet. dicitur, res quæ culpa caret in damnatum vocari non conuenit. Quare sicut ignorantia inuincibilis excusat ab omni culpa; ita in foro saltem conscientie, ex-

culat ab omni ea pœna quæ non nisi ob propriam culpam imponitur: qualis est excommunicatio, ex cap. Si habes 23. quæ est. 4. Itemque pœna qua quis corporaliter punitur, ex Felino ad cit. cap. 2. num. 2. alios referente. Accedit ad confirmationem propositionis, quod fieret alioqui vt pœnam legis subiret quis sine peccato, quam lex ipsa non nisi ob peccatum infligit; quod est à ratione alienum, in foro saltem conscientie.

Dico saltem: quoniam vt annotat Alphonfus, in foro externo, vbi statat præsumptionibus, quando nequit de veritate constare; iuste quis pro culpa tantum præsumpta punitur. iuxta cap. Cum te De senten. & re iudic. Ad didi, ob culpam propriam: quia sunt aliquæ pœnæ quæ iuste infliguntur ob alienam & nullam suam: velut interdictum Ecclesiasticum, quod propter peccatum domini imponitur subditis, prout est. quæst. 4. ad proœmium, glossa a notat ex cap. Non est, De sponsalibus. Et ratio est, quia illud non est tam pœna, quam incommo- dum: quod propter commune bonum tolerandum est, tanquam non sine causa impositum.

Cæterum procedit eadem propositio, non solum quoad eum qui absque illa sua culpa, aliquid esse lege statutum id eo nescit, quod non habuerit ex quo disceret: verum etiam quoad eum, qui quamuis legem sciret: per inadvertentiam tamè inuincibilem contra eam fecit. Hoc enim est quod docet Cæcilian. 2. quæst. 6. art. 8. cum ait ignorantiam male electionis, quo nomine significat dictam inadvertentiam, excusare à peccato & pœna peccati, eum etiam qui sciebat ius, aut de eo dubitabat.

Tertia propositio est. Eum qui scit aliquid esse iure siue diuino, siue humano prohibitum: sed inuincibiliter ignorat pœnam propter illud lege humana impositam, excusari à tali pœna, etiam si non excusetur à peccato. In hac non omnes authores consentiunt vt v. dere est apud Alphonsum ibidem consequenter, §. Sicut dictum est. Sed quia particulariter de excommunicatione illi contendunt, vtriusque partis momenta rationum expendere non est huius loci: vbi ad confirmationem allata propositio sufficere potest argumentum Felini ad cap. 2. De constitut. num. 6. Quod vel lex humana quæ pœnam imponit sit purè pœnalis, vel mixta: sique purè pœnalis sit, non obliget ignorata inuincibiliter, sicut nec vlla alia, per idem cap. 2. De constitut. Nec refert quod culpa quam punit, forè nota sit aliunde. Nam id non impedit quominus ipsa lex puniens ignoretur inuincibiliter; cum non sequatur aliquid ex ipso lege humana puniri, quod ipsum sit malum, diuinaque legi aduerteretur. præsertim cum tranquillitati conscientie vix alioqui esset locus. Atque licet is qui illud facit, diuinam legem contemnat: non contemni tamen humanam, quam penitus ignorat. Vnde quantumuis sit reus pœnæ contemptoris legis diuinæ, non est tamen contemptoris legis humanæ.

Si autem sit lex mixta, etiam si cognoscatur secundum partem moralem, si inuincibiliter ignoretur secundum partem pœnalem, non incurrit in conscientia pœnam, patet: quia vt totius legis ignorantia inuincibilis excusat à tota obligatione illius: sic inuincibilis ignorantia partis excusat ab eiusdem partis obligatione. Quod Felinus ex eo confirmat; quod datus operam facto damnato, & ignorans qualitatem propter quã deberet magis puniti, excusetur à pœna illius qualitatis. Vt in cap. Si quis cum duabus 33. quæst. 2. ei qui duas sorores cognouit, conceditur vt alteram earum in uxorem ducat, eo quod ignorauerit illas fuisse sorores, prout glossa, ad verbum Vxorem, interpretatur: cum alioqui 32. quæst. 7. cap. Conculbuit; talis flagitij reus priuatur spe futuri coniugij: quod quidem ex eadem glossa, pertinet ad illum qui duas sorores sciens cognouit.

Quarta propositio est. Ignorantiam vincibilem pœnæ per legem humanam statutæ propter aliquid quod malum esse scitur, aut vincibiliter tantum ignoratur, non excusare ab obligatione eiusdem legis, per quam ea statuitur. Hæc patet ex cap. vltimo distinct. 37. Et quia non est consentaneum rationi, eniquam negligentiam suam patrocinarî: qua vt disceret quod potuit & debuit, operam non dedit. Quam propositionem locum habere in eo, qui nouit quidem alieni peccato esse adiunctam pœnam humanam: sed quænam ea sit penitus ignorat, ostenditur à simili: quia vt seruus mandatum

aliquid domini sui transgrediens, iuste patitur aliquam specialem poenam, qua Dominus ipse statuit eiusmodi transgressionem punire, non requiritur eam ipsam specialem poenam, ipsi seruo esse expressè declarata: sed sufficit propositam illi esse in conf. so v. g. dicendo quod nisi mandatum exequatur, poenas daturus sit. Similiter vt is qui aliquod crimen commisit, iuste puniatur in ferri supplicio, necessarium non est, vt id ipsum distinctè noverit. Igitur & ad incurrendam poenam lege statutam, sufficere potest quod ea cognoscatur confusè: vt censetur cum generaliter scitur aliquid esse prohibitum poenâ constitutâ contravenienti: ita vt excusatio non sit ex eo, quod distinctè ac specificè, poena ipsa non cognoscatur.

275. Aduerte tamen cum Nauarr. in Enchir. cap. 27. num. 141. legem quæ imponit poenam aliquid facienti scienter, non obligare in conscientia cum qui fecerit ex ignorantia etiam vincibili: quia lex puniens facientem aliquid scienter, requirit dolam quæ non modo ignorantia inuincibilis, sed etiam vincibilis excusat, nisi sit affectata: quæ tanquam sufficiens ad directam intentionem & temeritatem æquiparatur scientiæ: imò non est sine scientia, saltem periculi peccandi. Et certe qui facit aliquid ex tali ignorantia tantum neglecta, nec affectata, non facit verè scienter: ideoque nec verè continetur lege lata contra facientes scienter. Item ex eod. Nauarr. in sequentibus num. 155. & in comment. de restitut. spoliatorum, oppositio s. num. 32. & aliquos sequentibus. lex imponens poenam ei qui præsumpserit aliquid facere non obligat illum, qui id bona fide ignoranter, imprudenter, inaduenterque facit; quia verbum præsumpserit, inquit ille, importat dolum. Vnde & colligit in irregularitatem Extravagantis Pij II. quæ incipit. Cum ex factis, non incurtere eum, qui ante legitimam ætatem, vel extra tempora à iure constituta, vel sine literis dimissoris, sacro ordine initiatus, in eo ministravit bona fide, sine dolo putans id sibi licere; alioqui nullatenus facturus. Nam lex illa constituitur in eos qui præsumpserint: & quamuis talis præsumpserit suscipiendo ordinem; non tamen ministrando in suscepro.

Quinta propositio (quam ex Soto & Medina Suarez habet, de legibus lib. quinto cap. 12. in fine) ignorantia quæ excusat culpam mortalem, licet non excuset culpam venialem excusat à graui poena legis humanæ. Ratio est, quod hæc culpas leues, quales sunt veniales, non soleat graui poena punire: præsertim quando non committuntur directâ voluntate: prout accidit in iis quæ fiunt ex proposita ignorantia. Secus esset verò, si poena imposta, leuis esset, quoniam ea potest iuste cadere in culpam venialem.

QVÆSTIO III.

An lex poenalis obliget in foro conscientia ad poenam subeundam ante Iudicis sententiam condemnatoriam criminis.

276. **V**T in quo difficultas consistat bene intelligatur, proponenda sunt quædam ad rem hanc pertinentia in quibus omnes conueniunt. Primum est, legem poenalem quæ decernit poenam à Iudice inferendam, siue illam specificet, siue illam Iudicis arbitrio relinquat, non obligare in conscientia ad talem subeundam ante sententiam & condemnationem Iudicis. Secundum est: quando lex poenalis decernit poenam in conscientia statim incurrendam absque vlla alia declaratione, talem incurri ante Iudicis sententiam. Exemplum est in Concil. Trident. sess. 23. cap. 1. de reform. vbi curam animarum habentes, si non refideant personaliter in sua Ecclesia, decernuntur non facere fructus suos pro rata temporis absentia: nec tamen à conscientia, alia etiam declaratione non secuta, posse illos sibi retinere. Tertium est: quando lex poenalis statuit poenam, etiam specialem, incurrendam, non quidem ipso facto, sed post sententiam & executionem Iudicis, poenam ipsam non incurri ante talem sententiam vel executionem. Exemplum esse possunt excommunicationes monitoria, vel comminatoria. Et ratio est: quia lex quæ statuit poenam à Iudice inferendam, non præcipit reo aliter eam subire, quam post sententiam in ipsum latam à Iudice. Quartum est: legem poenalem quamcumque poenam decernat, obligare: sicut Iudicem ad eam inferendam, ita & reum ad eam subeundam post Iudicis sententiam, condemnationemve: nisi hæc intolerabilis sit & aliquid

atrocitatis habeat: nimirum quod poena ipsa non sit commensurata delicto; tunc enim lex non esset secundum rectam rationem, & ideo nec iusta: sicut debet esse ad obligandum, & ad fundandam iustam sententiam: cui sicut alij iusto Superioris præcepto, oportet in conscientia parere.

277. Quintum est: legem poenalem humanam, quæ diuinam includit: ante sententiam Iudicis in conscientia obligare ad poenam, quoad eam partem quæ lege ipsa diuina incurritur. Sic enim vt rectè notat Sotus in lib. 4. de iust. & iure, quest. 6. art. 4. si lex lata sit, vt qui damnum aliquod intulerit restituat quadruplum: is qui intulit non tenetur quidem ante condemnationem Iudicis quadruplum restituere; tenetur tamen nullâ alia expectatâ sententiâ, damnum ipsum resarcire soluto equali pretio, iuxta legis naturalis præscriptum. Similiter cum quis per votum vel iuramentum sibi legem poenalem posuit, quasi hoc vel illud commiserit, obligetur erogare in elemosynam certam pecuniam; statim ac votum vel iuramentum violauit, tenetur in conscientia ad talem poenam subeundam: quia diuina lex de prættando id quod voueris vel iuraueris obligat absque alia Iudicis sententiâ.

Sextum est: poenas quas lex humana imponit, esse in duplici differentia: alix enim sunt quæ requirunt aliquam actionem, & executionem infligentis ipsas, vt mors & alij corporis cruciatus, item quæ amissio bonorum & cæteræ poenæ pecuniariae. Alix verò sunt, quæ non requirunt executionem vel actionem infligentis; solamque consistunt in passione vel priuatione. Vt excommunicatio & reliquæ censuræ, quibus Ecclesia puniens aliquos, priuat ipsos bonis, quorum ipsa administrationem habet: item quæ inhabilitates, vt irregularitas, priuatio vocis actiue vel passiuæ, priuatio iuris percipiendi fructus beneficij sui, & si quæ sunt alia. Quæ cum ita sint, illud quod versatur in dubio inter auctores, est. An cum lex poenalis est late sententiâ, imponitque poenam ipso facto vel ipso iure incurrendam, ea obliget talem poenam subire ante Iudicis sententiam: siue sit poena requirens executionem infligentis, siue consistens in sola priuatione. Quod dubium foscè tractatur ab Alphonso in lib. prior. De leg. poen. cap. 8. & tribus sequentibus & à Couarr. in Epitome 4. Decretal. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 6. & aliquot sequentibus, atque ab aliis recentioribus, vt ab Azorio in libro 5. moral. institut. cap. 7. qu. 1. à Gabr. Vasquez 1.2. disput. 168. Aliquot autem propositionibus explicationem completetur.

Propositiones per quas proposita a questione explicatur.

SECTIO I.

278. **P**Rima est. Tantam esse legis poenalis vim, quidquid loco cit. dicit Sotus, vt obligare possit in conscientia ad poenam subeundam absque Iudicis sententiâ. Probatum primò exemplo: quia ex toto titulo de eo qui duxit in matrimonium eam quam polluit per adulterium: adulter inhabilis est ad contrahendum matrimonium cum ea, cum qua machinatus est mortem mariti: aut quam per adulterium polluit in eum finem, vt post coniugis mortem matrimonio ei coniungeretur. Cuiusmodi legis (inhabilitatis inquam ad matrimonium) ferendæ potestatem in Ecclesia esse, patet per definitionem Concil. Trident. in sess. 24. can. 3. & 4. Probatum deinde ratione eadem propositio: quia non minor est potestas legis, quam Iudicis: quâdoquidem illa est immediata potestas Principis; & hæc tantum potestas à Principe delegata. Si ergo Iudex potest virtute legis participata à principe, obligare in conscientia ad poenam subeundam; potest quoque Princeps immediatè sua lege: maxime cum id possit sine lege, simplicique præcepto; dummodo tamen lex sit secundum rectam rationem, & tolerabilis, vt censetur esse, quando bonum commune exigit talem ferri. Quia enim oderunt peccare mali formidine poenæ, nonnunquam ad incutiendum eis terrorem, non sufficit poenam committere Iudicis executioni; sed necessarium est eam lege & exprimi & infligi: vt fit in cap. Licet canon. De electione in 6.

279. Secunda propositio est. Poenas ipso iure vel ipso facto per legem poenalem impostas, incurri in conscientia ante sententiam Iudicis; si sint ex earum genere quæ executionem suam secum trahunt: vt excommunicatio, ex cap. Pastoralis De appellationibus, & cæteræ quibus homo redditur ad aliquid inhabilis vel suspensus, interdictus, irregularitas, alieque in-

habilitates quibus quis efficitur incapax alicuius actus: vt v. g. suscipiendi vel administrandi Sacramentum. Nam talis, nullâ sententiâ Iudicis expectatâ perinde tenetur ab eiusmodi actu abstinere, ac filius incapax bonorum paternorum, eo quod spiritus esset inuentus, tenetur ab eorumdem bonorum possessione recedere. Hanc propositionem habent Felinus ad cap. Rodolphus De rescript, num. 38. in fine. Caiet. in summula, verbo Pœna Syluester in verbo Assassinus sub finem, Nauarr. in Enchir. cap. 23. num. 67. & Couarr. ad reg. Peccatum part. 2. §. 8. num. 6. Quæ extendenda est vt comprehendat etiam Canonem eum qui pœnam ipso iure imponit ex facto negatiuo, quando certum tempus fuerit appositum. Nam neque tunc sententiâ requiritur ad pœnam ipsam impositam incurrendam vt Syluester in verbo Clerici us. 3. nu. 5. docet ex Geminiano ad c. 1. De vita & honestate Clericorum in sexto: dicente, quod per illud ipsum cap. Clericus iure ipso priuatur priuilegio clericali abque alia monitione vel sententiâ: quia ibi est pœna ex facto negatiuo, & certum tempus praefixum: nempe si Clerici qui se iaculatores faciunt, non desistant intra annum, ipso iure careant omni priuilegio Clericali.

280. Cæterum cum multæ sint inhabilitates, quæ ipso iure vel facto imponuntur ei qui infamiâ maculatur, operæ pretium est aduertere; quod quia nota infamiæ, non nisi in hominum existimatione censetur esse, si factâ sufficienti & legitima inquisitione, aliquis inuentus sit apud homines esse absque vlla infamiæ nota: non sit iudicandus inhabilis ad id, ad quod per legem inhabilitatur ij, qui aliqua infamia notantur: reiam si crimen ex quo infamia oritur, admisserit. Accedit quod non obstante lege inhabilitante, talis non tantum maneat in possessione suæ famæ; sed etiam retineat illius dominium (quæ causa est cur absque iniustitia infamari nequeat) infirmatum tamen hoc nomine, quod ex vi huiusmodi legis, possit & infamiâ notari, & iis ad quæ ius ob illam in habilitatur, per Iudicis sententiâ criminis declaratoriam; quæ vsque ad diem eiusdem commissi retrahatur: ad eum modum qui traditur in sequenti propositione quarta. Ita sentiendi ratio sufficiens est, quod in materia odiosa, lex benignè & cum restrictione, quam verba patiantur, sit interpretanda.

De obligatione legis pœnalis, quæ pœnam imponit vt conditionem.

SECTIO II.

281. Tertia propositio est. Legem quæ pœnam imponit non proprie vt pœna est, sed vt quandam conditionem vel modum retrahat, obligare in conscientia ante sententiâ Iudicis. Hæc est sententiâ Panormit. ad cap. Raynaldus De testam. num. 25. communiter recepta, teste Nauarr. in tractatu De horis canonicis, cap. 11. num. 34. Qui ex ea infert legem Pape per quam pœna vacationis beneficii ipso iure imponitur, obligare in conscientia ante Iudicis sententiâ: quia constat, inquit ille, ex stylo Romanæ curiæ, Pontificum statuentium, vt in illo vel illo casu vacet beneficium ipso iure (quandoquidem, vacare beneficium, est ipsum carere iusto possessore) mentem esse vt peccato obnoxius sit, qui retinuerit illud ita perditum. Vnde infertur, quod idem Nauarr. habet in sequen. num. 57. eum qui post obtentam Ecclesiam parochialem, & habitam illius pacificam possessionem non promouetur ad Sacerdotium; illam ita perdere, vt sine Iudicis condemnatione teneatur in conscientia eam relinquere, per cap. Licet Canon De electione in 6. etiam si non possit ab eo auferri possessio sine dictâ condemnatione: perinde ac ille qui damnus intulit, tenetur quidem in conscientia illud refarcire non expectata Iudicis sententiâ: in foro tamen exteriori non potest ad id compelli, sine tali sententiâ. Idem quod de Curato non promotio ad sacerdotium intra annum, dici potest de electo in Episcopum, si non consecratur intra sex menses: nimirum priuari in conscientia suo illo Episcopatu per Conc. Trid. sess. 23. cap. 2. De reformatione.

282. Extendi potest hæc propositio ad pœnas testamentarias, id est, quas testatores imponunt legatariis, hos priuando legatis vel eorum parte, si hoc vel illud fecerint, aut si omiserint. Nam ad eas incurrendas in conscientia, nihil opus est expectare Iudicis sententiâ, vt docet Caiet. in summula

verbo Pœna. Vnde ipse infert, & Cum ipso couarr. in ante memorato §. 8. num. 17. quod femina, quæ ex mariti testamento usufructuaria in bonis ipsius relicta est hac lege, vt castè viuat, teneatur in conscientia, non expectatâ à Iudicis sententiâ, usufructum restituere eiusdem mariti hereditibus, ex quo castitatem non seruauit. Subintellige ex Nauarr. in Enchir. cap. 23. num. 62. fornicando realiter: quia secus esset, si tantum mente, verbo, vel alio actu citra copulam lasciuo, castitatem violauerit. Rationem eius obligationis reddit idem Caiet. quia tunc ventum est ad eum casum in quo testator noluit sua bona ad illam transire: ideoque ipsa nullum ius tunc habet ad eadem bona: cum quidquid habuit ex sola testatoris voluntate habuerit.

Pari modo Sotus in 1. De iust. & iure quæst. 6. art. 6. ad 4. argumentum censet: si is qui ex bonis suis collegium constituit, statutum faciat, vt si quis foris pernoctarit, aut vxorem duxerit, aut quippiam aliud fecerit, perdat ipso facto iura collegij: censet inquam, talia statuta vim habere in conscientia, perinde ac illud quod dictum est de vxore: quia collegij institutor potuit, si libuit, sua bona sub illa conditione largiri.

Censet quoque ibidem Sotus similem vim habere Principis statuta, quibus in conscientia subiicit certis pœnis Iudices, aliosque iustitiæ ministros, qui munera accipiunt: quia cum illos sua libera voluntate eligat, ac de suo aratio stipendia illis decernat, potest eos tali conditione eligere, vt obligentur in conscientia certorum criminum suorum pœnas pendere. Quam conditionem admittentes præstito iuramento (quod de iure natura seruandum est) tenentur ante omnem condemnationem ad talem pœnam.

283. Extendi quoque potest hæc propositio (iuxta Felinum ad cap. 1. De constit. num. 46. & alios quos Couarr. refert in eodem §. 8. num. 11.) ad pœnam conventionalem appellationis in contractibus, id est, de qua inter partes contractum aliquem celebrantes, conuentum est per soluendam esse ab eo, qui in aliquo defecerit. Quia enim illi se tali pœnæ, propria sua voluntate subiecerunt, perinde ad illam soluendam obligatur, ac si Iudicis condemnatio interuenisset. Verum tamen in tali casu; concesso, quod non requiratur Iudicis sententiâ, fatendum est ex Nauarr. in cit. cap. 23. num. 67. & 68. ad istiusmodi obligationem in conscientia, requiri petitionem solutionis, seu conventionalis pœnæ: quia consuetudo obtinuit vt ea non soluantur nisi petita; quia non petita præsumitur honestè condonata. Addit autem inter cætera ibidem, eam nunquam peti honestè, nisi ratione lucri cessantis vel damni emergentis.

Cui affine est aliud in hac materia notatu dignum: nempe statuta eorum qui non habent auctoritatem legis condende: vt statuta aliquarum congregationum vel collegiorum, quibus decernitur, vt qui nocte extra collegium manserit, vel aliud egerit, aliquid soluat, vel portionem sibi debitam amittat: statuta item aliquorum inferiorum dominorum aut populorum, quibus statuitur vt ad certam pecuniæ summam soluendam, obligentur is qui ligna communia absciderit, qui lepores, cuniculos vel volucres certo anni tempore, vel certis quibusdam instrumentis aut modis venatus fuerit: vel qui in tali certo loco communitatis, piscatus fuerit. Hæc inquam statuta, quæ conuentionalia sunt potius, quam verè pœnalia, non obligare in conscientia ad pœnam quam imponunt sustinendam à contraueniens, nisi hi capiantur: quamuis si notabile detrimentum communitati intulerint in talibus rebus, illud iure naturæ teneantur refarcire. Quæ doctrina est Soti lib. 4. de iust. & iure quæst. 6. art. 4. post 2. conclusionem.

De obligatione legis pœnalis imponentis pœnam quæ requirit executionem.

SECTIO III.

284. Quarta propositio. Lex pœnalis, qua ipso facto vel iure, imponitur pœna requirens executionem, sortiri quidem aliquem effectum ante Iudicis sententiâ; non tamen eum, vt reus illam in conscientia subire nullâ expectatâ à Iudicis sententiâ, teneatur. Huius prior pars, in qua recensio- res conuenire notat Nauarr. in Enchir. cap. 23. num. 66. additis aliquot antiquioribus eam approbantibus, confirmatur per distinctionem

crimen

crimen quo lex pœnalis latæ sententiæ distinguitur à pœnali, sententiæ ferendæ; nempe quod ut hæc in conscientia obliget ad pœnam subeundam, requiratur non solum sententia declaratoria criminis, sed etiam condemnatoria; seu qua Iudex condemnet reum ad pœnam soluendam: ut verò illa obliget, sufficiat tantum declaratoria; id est, qua Iudex declarat reum incidisse in transgressionem legis, ideoque in pœnam eiusdem incurrisse. Quæ doctrina est Soti in 1. de iust. & iure quest. 6. art. 6. conclus. 3. ac Felini ad cap. Rodolphus, De rescriptis num. 35. Ex qua manifestum est legem pœnalem, prout in priorè propositionis nostræ parte dicitur, quæ ipso facto vel iure pœnam imponit, effectum aliquem sortiri.

Quod adhuc patet ex eo, quod idem Sotus habet, & Franciscus à Victoria ait: ille in seq. 4. conclusioe & hic in relect. 1. de Indis, sect. 1. num. 12. esse omnium sententiam; cum crimen per Iudicem declaratur, condemnationem retrahit usque ad articulum seu diem commissi criminis: ut si quis tribus iam ab hinc annis, hæreticus fuerit, & hæresim prodiderit exterius: nunquid sententia in eum feratur, qua hæreticus esse declaratur, pœnæ confiscationis bonorum quam hæretico leges imponunt, subiicitur non tantum à die date in eum sententiæ declaratorię criminis; sed etiam à die quo hæreticus esse, suamque hæresim proderit cœpit: ita ut alienationes quas fecit bonorum suorum non tantum à die latæ sententiæ, sed etiam à die perpetrati criminis, nullæ sint; possitque fiscus capere talia bona, apud quemcumque reperit.

Posteriorem autem propositionis partem, reum inquam, ante Iudicis sententiam non teneri in conscientia subire pœnam ipso iure vel facto imponit, Sotus in præced. concl. 1. propugnat aduersus contra sentientes, inter quos est Alphonsus à Castro in lib. 2. De lege pœnali. cap. 8. & aliquot sequent. Et lib. 2. De iusta hæretic. punitione. cap. 6. Quam contrariam sententiam Syluester reprobat in verbo Allasini, quest. 5. pro se citans aliquot Canonistas facientes hanc generalem regulam. Omnia iura mundi quæ dicunt pœnam imponi ipso iure vel ipso facto, debere intelligi, dummodo secuta sit sententia declaratoria per quæ declaratum sit commissum fuisse id, propter quod talis pœna veniebat imponenda: alias hanc, effectum & executionem non sortiri.

Certè eam esse communem Theologorum, & vtriusque iuris Interpretum ac Summulariorum sententiam, Azor. notat in lib. 5. moral. iust. cap. 7. qu. 3. cum eoque Vasquez. 1. 2. disp. 177. cap. tertio. Probatur verò 1. ex consuetudine: vsu enim receptum est, ut quantumcumque lex ipso facto vel iure pœnam imponat, liberum non sit eam irrogare cuiquam, donec ipse auditus in iudicio, declaratur reus criminis puniendi. Nam patet fieri alioqui aditus ad cedes, & latrocinia: dum quem lex ipso facto, vel morti adiudicat, vel bonis priuat, re non examinata, nec audita rei defensione, liceret ipsum vel trucidare, vel bonis spoliare. Id quod esse contra naturam, indicat Papa pet illud in cap. 1. De causa possessionis. Nec nos contra inauditam partem, aliquid possumus definire. Illud enim verbum non possumus, ostendit id iure plusquam humano esse illicitum. Confirmatur 2. ex cap. Cum secundum leges De hæreticis in 6. vbi postquam commemoratæ sunt aliquæ leges ipso iure imponentes pœnam confiscationis bonorum, subiungitur non esse faciendam executionem seu bonorum occupationem, nisi sententiâ super crimine promulgatâ.

Confirmatur 3. ex natura legis pœnalis; quæ, ut Sotus habet, dirigitur quidem ad subditos, quatenus vetat vel præcipit aliquid fieri; sed quatenus contrauententi certam pœnam ipso iure vel facto imponit, ut quod eo ipso bona omnia perdat, ad Iudices iustitiæ ministros dirigitur, quibus imperat talis pœnæ inflictionem. Id quod lege pœnali patet sentire potius, quàm contrarium: cum pœnæ sint interpretatione restringendæ. Quamquam negandum non est in legislatoris potestate esse, finitima peccandi licentia, vel alla iusta causa exigat, legem ferre in delinquentes, quâ in conscientia, aut absque vlla Iudicis declaratione, bonis, eo ipso priuentur, aut alij pœnæ subiiciantur: qualis vix reperitur, saltem vsu recepta.

Confirmatur denique ratione, quâ naturale lumen dicitur, legem humanam ut in conscientia obliget, tolerabilem esse debere & accommodatam hominis imbecillitati, cum feratur lex, ut ab omnibus, quibus fertur, obseruetur: talis cen-

feri nequit lex, quæ ipso facto vel iure pœnam imponit, si sic accipienda sit, præsertim crimine existente occulto, quod solutione pœnæ manifestaretur, ut in conscientia obliget pœnam ipsam subire nullâ expectatâ Iudicis sententiâ: ut patet in eo qui amplum habet patrimonium, si debeat se illo abdicare, illudque fisco tradere, vel in exilium ire: expositâ familiâ suâ summæ egestati & miseriæ. Quod non est adeo durum neque à suavi Christi iugo alienum, quando apud Iudicem accepta commoditate se defendendi, ac de crimine purgandi, conuincitur de eo, atque eo contaminatus esse declaratur. Quam declarationem rectè notat Sotus loco cit. sub finem expositionis 3. conclusiois condemnatoriam esse: hoc est, non tantum declarationis, sed etiam condemnationis vim habere. Eo enim ipso, quod Iudex declarat crimen contentum, & ipso facto punitur in lege: pœna quam hæc in vniuersali continet, ad tale crimen in particulari applicatur.

Si quis querat, cum lex ipso facto, vel ipso iure imponit excommunicationem, vel aliam censuram, hæc statim incuratur in conscientia absque Iudicis sententiâ: cur non incuratur similiter pœna confiscationis bonorum, vel alia eiusmodi, similiter imposita. Respondet ibidem Sotus in expositione secundæ conclusionis, rationem esse, quod quando Ecclesia excommunicatione vel alia censura aut inhabilitate punit aliquem, non prius eum bonis suis propriis, quæ ipse iure peculiari possideat, sed bonis communibus: quorum dispensatrix constituta eadem Ecclesia, illorum participationem denegat reis nonnullorum criminum: sicut cum patet familias statuit, si quis aliquid fecerit, non admittatur ad mensam & conuiuium cæterorum de sua familia. Quando verò punit aliis pœnis, prius eum bonis propriis, hoc est, iis quæ reus peculiari iure possidet, ut vitâ, patriâ, diuitiis; talis pœna requirit executionem seu actionem per quam ab illo auferatur eiusmodi bona. Ad quàm actionem, siue sustinendam, siue exequendam, ut quis teneatur in conscientia, lex intelligitur sententiam Iudicis requirere ex intentione Principis; à quo rectè rationi congruenter lata est.

Quinta propositio est. Latæ sententiâ condemnatoria vel declaratoria ante descripta, delinquentem, in quem lata est, teneri quidem in conscientia obedire Iudici ipsam sententiam exequenti, nec ei resistere: non tamen contra se eam executioni mandare. Quæ propositio non est adeo certa, quin sint qui contrâ sentiant: ut videre est apud Covarr. in Epit. quar. d. dret. part. 2. cap. 6. § octauo num. 10. versu 2. Merito tamen idem author. pro ea citans Felinum, Adrianum, & Caietanum, illam amplectitur, tum propter ipsius Caietani rationem 2. 2. quest. 62. art. 3. quod reus non teneatur ex lege, nisi ad pœnam; & pœna consistat in patiendo, non in agendo: ideoque secudum legem absolute condemnatus, aut declaratus reus criminis, teneatur quidem pati pœnam quam lex imponit: non autem eam in se exequi. Tum etiam quia pœnæ, ex communi axiomate, sunt restringendæ. Itaque reus ad pœnam amissionis bonorum temporalium simpliciter condemnatus, vel declaratus contaminari crimine, propter quod lex ipso facto talem pœnam imponit, non tenetur se ipsum spoliare illis dem suis bonis, executioni mandando sententiam. Nec enim fertur talis lex, ut reus sua bona tradat, vel officium aut beneficium relinquat: sed ut fiscus bona sibi adiudicata apprehendat: res publica ab officio publico amoueat, & Prælati beneficium alteri conferat. Teneatur autem pati, se dictis bonis auctoritate Iudicis spoliari, ut deueniant ad eum cui assignata sunt: ita ut fisco, bona confiscata repertenti vi sententiæ, reus nihil eorum possit retinere vel occultare. Infert ex hac proposit. Covarr. in sequent. versu 3. contra Syluestrum, pœnam, nê tunc quidem, cum lex dicit ad eam incurrendam, nullam requirit sententiam, ita deberi in conscientia; ut eam reus ipse exequi teneatur. Nam & tunc in foro conscientiæ, necessaria est executio Iudicis, perinde ac lata sententia cõdemnatoria.

Vltima propositio est. Reum quotiescumque iustâ sententiâ condemnatur ad pœnam, teneri patere, etiam si agere, seu pœnam exequi ipsemet debeat, ut verbi gratia solvere pecuniâ, in exiliû secedere, vel in carcere perpetuo manere, nisi pœna esset mortis vel mutilationis membri, quia tunc teneatur ratum pati, non autem agere. Hanc, quæ est quoque in cit. art. 6. vltima Soti, Covarr. in prius memorato versu 2. approbat propter eiusdem Soti argumentum: quod est: propriè quæ-

dem propositionis parte, vnumquemque debere potestari-
bus obedientiam, nisi iure aliquo diuino vel naturali ab ea
excusetur: illic autem nullam esse talem excusationem. Cui
argumento accedit; aliquas esse penales, quae etiam si actio-
nem requirant; vltus tamen obtinuit, vt reus eas exequatur:
sicut est patibulum ascendere: & in exilium ire: qui vltus fan-
datus est in ratione; à qua alienum est, vt qui iussu punitur
exilio vel suspendio, violenter expellatur aut trahi debeat. Pro
posteriore verò parte facit, quod ius tuendi vitam propriam
nobis à natura concessum (quo tanquam naturali beneficio,
nemo potest, nisi tyrannice & intolerabiliter, nos priuare) excu-
set nos; ne per obedientiam cogamur esse talium poenarum
in nos ipsos executores. Vnde colligitur, rationabilem qui-
dem censei posse sententiam qua reo præcipitur, vt in lei-
psium poenam verberum à lege imposuitur exequatur: non ta-
men vt venenum fumat, vel venam sibi abscedat, ad se ne-
candum; aut vt abstineat ab omni cibo ad pereundum fame.

De difficultatibus annexis propositæ questionis explanationi.

SECTIO IV.

289. **I**am dictis annexæ sunt aliquot difficultates non dissimulandæ, cum sint frequentes ac etiam quotidianæ. Prima est. Alienationes bonorum factæ ab iis qui admiserunt crimen, propter quod ipso facto per legem illis priuantur: sint ratæ & firmæ ac etiam licitæ. De qua ex Angelo in verbo Poena, num. 3. Syluestro Hæreticis 1. num. 14. Franc. à Victoria in relect. prior de Iudis sect. 1. num. 14. & quatuor sequentibus, Couart. in epitome 4. Decretalium par. 2. cap. 6. §. 8. num. 9. ista tenenda sunt.

Primum est: dictas alienationes esse ratas ac firmas, nec alienantem peccare, si id faciat ad comparanda vitæ necessaria. Nam, vt inquit Sotus in 1. de iust. & iure quest. 6. art. 6. concl. 4. si cibum vestitumque citra fraudem emerit; alium pretia venditores repetunt non soluta: quoniam iure naturæ ei licebat vitam suam sustentare.

Secundum est: extra talem necessitatis casum, alienationes eiusmodi quodammodo ratas esse, quodammodo verò non esse. Sunt enim ratæ & firmæ dependentes à declaratione criminis: quia quouique crimen declaratur, semper vim suam retinent. Nō sunt autem simpliciter ratæ & firmæ; quia si crimen declaratur, vim omnem amittunt: sicut vota ea quæ possunt ab alio irritari, firma sunt dependentes à voluntate irritantis, non item simpliciter: quia licet valeant quandiu non irritantur; tamen irritata, vim amittunt.

Tertium est: si crimen ita occultum sit, vt in iudicio probari nunquam possit: faciendam dictas alienationes non peccare: tum quia liberam adhuc habet suorum bonorum possessionem & administrationem: nec in talibus alienationibus cuiquam infert iniuriam: non quidem fisco, quia fisco ante criminis declarationem non habet ius in re, quæ alienatur: nec item emptori, quia cum crimen non possit in iudicio declarari, nec emptor ipse priuari poterit re quam emit, nec illius pretio. Idem iudicium est si crimen probari quidem possit in iudicio: sed venditor apud se statuat, & valeat in dēnem seruare emptorem: aut certe eundem certum faciat de tali conditione & defectu rei quam vendit: quandoquidem scienti & consentienti non fit iniuria.

Si dicas, talem venditorem peccare, eo quod faciat contra legem irritantem eiusmodi contractus: Respondetur talem legem non dirigi ad contrahentem, vt prohibeat ipsum contrahere; sed ad contractum, quem vult irritum fore. Vbi aduerte, verba legis ad personas dirigi, quoties per ea actus aliquis prohibetur, aut præcipitur: hæc enim ratione lex statuitur, vt ipsa sit regula humanorum actuum. Tunc verò dirigi potius in rem quam in personas, cum disponit super actus validitate: vt cum exigat in actu testandi vt validus sit, certas solemnitates seruare: quas quidē qui non seruat non ludeo peccat: quia verba eiusmodi legis eō tantum spectant, vt actui testandi robur tribuant vel auferant: non item vt aliquid præcipiant vel prohibeant.

Quartum est, Si eiusmodi alienationes sint gratuita, vt donationes; alienantem non peccare, quia nulli facit iniuriam non enim fisco qui nō dum habet ius in re, nec alteri qui accepit: quia si facta declaratione priuetur acceptis, non red-detur ex eo pauperior, quam esset si non accepisset.

Quintum est: si dictæ alienationes sint cum aliquo opere vel damno tertij, quales sunt emptiones, vel venditiones aut donationes, dotis; alienantem peccare: non quidem contra fisco qui nō dum habet ius in re, sed contra tertium illum, quem periculo damni exponit: cum si crimen in iudicio declaratur, fisco apud ipsum aut alium, si per plures manus transierint, inuenta bona vendita capiet, nec restituet pretium, quia reus non habuit ius ea vendendi sine tali onere, sicut nec ius vendendi rem futuram. Non restituet inquam pretium nisi venditio nō dum perpetrata crimine facta sit, aut ipsum pretium reperitur adhuc inter bona delinquentis, aut conuersum sit in aliquam vtilitatem, quæ ad fisco deuenit cum cæteris bonis prout Couar. loco cit. notat excipiendum. Tæc enim fisco tenebitur restituere pretium, sicut & debet ante crimen commissum contractis satisfacere: quia ad illum, sicut ad heredes, bona cum suo onere transferant.

Atque istud, vt annotat Jacob. à Graphiis lib. 2. decis. aure. cap. 11. num. 21. & quatuor sequen. ita ampliatur vt locum habeat quoque in fructibus, qui ex talibus bonis percepti sunt à die commissi criminis: à quo tempore criminofus non ita facit fructus suos, quos illi debeantur fisco, eadem ratione quæ ipsa bona; ex Felino ad cap. Rodolphus. De rescriptis nu. 38. Ampliatur item, vt dicta poena transeat ad heredes & filios (quod idem à Graphiis num. 22. communem sententiam esse ait) non quidem vt delicta parentum in filiis innocentibus puniantur, quia non portabit filius iniquitatem patris [Execr. 18. sed vt parentes propter affectum paternum à talibus criminibus committendis magis retrahantur; cogitantes de poena, ne dum sibi sed etiam filiis suis iustitia. Ampliatur adhuc; vt ipsi quoque filij priuentur suâ legitimâ, prout idem à Graphiis in præced. num. 9. ex eo docet, quod legitima sit quota bonorum, quæ pater habet tempore mortis. Ille autem cuius bona confiscata sunt; nihil eorum habet tempore mortis; perinde ac si antea essent ab ipso vendita omnia: vel ad soluendum æs alienum, essent vendenda.

Non est verò par ratio, vt idem addit in seq. n. 24. de criminofis vxore innocenti; cuius bona quocumque modo acquisita, fisco capere non potest: quia vxor pro marito puniri non debet Cod. Ne vxor pro marito, fete per totum. Id autem ratione confirmatur à simili: quia ex lege Cum duobus §. vlt. ff. Pro socio: si vnus ex sociis commisit delictum pro quo multatus est pecuniaria poenâ, hæc solui non debet ex communi: sed solum ex bonis propriis ipsius delinquentis. Dixi, vxore innocente, propter cap. Decretum De hæreticis in 6. vbi fit exceptio casus in quo mulieres matrimonium contraxerunt cum viris, quos hæreticos esse sciebant tempore contractus.

Postremum est. Illum qui titulo donationis aut al quo contractu, accepit rem quampliam à criminofis, teneri restituere eam fisco, quando per hunc culpatur post laram in ipsam criminofum sententiam: idque etiam si res illa successu temporis facta sit melior: nempe quia creuit, siue in æstimatione hominum, siue in sua perfectione, quam progressu temporis accepit. Ratio est, quia talis res in sua specie perinde obligata est fisco, inuenta apud alium, ac apud criminofum. A inuentam apud criminofum, fisco quantumcumque meliorem factam, sibi iure vendicat. Ergo & inuentam apud alium. Quanquam tamen meliorationes factæ ex industria, vel ex bonis dicti possessoris, debent iusto pretio compensari: quia non est æquum, vt in eo absque vlla sua culpa detrimentum patiat.

Cumque hæc ita sint, criminofus in conscientia tenetur post latam sententiam, sicut bona quæ adhuc possidet, manifestare fisco petenti; ita & quæ in alium donatione, vel aliquo contractu transtulit à die commissi criminis: & explicare an pretium quod accepit, verum sit in suam vtilitatem, & adhuc aliquo modo maneat, ne noceat creditoribus, qui de lata sententia certiores facti, tenentur bona ab eodem criminofis accepta, tanquam aliena restituere fisco.

Secunda difficultas est. An cum crimen fuerit ita notum, vt nulla ratione sententia possit negari, nec sergueruatione celari, adhuc sit opus sententia declaratoria, vt reus teneatur in conscientia pati executionem poenæ.

De hæc Felinus ad cap. 1. De constitut. nu. 45. secutus Panormit. ad cap. Cui non ab homine De iudiciis, & Domini. ù

ad cap.

ad cap. Cum secundum leges De heretic. in 6. sentit non esse tunc necessariam declarationem. Sed melior est opinio contraria quam amplectuntur Syluester in verbo Assalinius sub finē, vbi dicit Panormit. in hac re non teneri: Caietanus 2. 2. quæst. 12. art. vlt. Sotus in 1. de iust. & iure, qu. 6. art. 6. in explicatione tertiæ conclusionis; & Iacobus à Graphiis in decisi. aureis lib. 2. cap. 11. num. 2. 6. & aliquot sequentibus vbi rationes adfert. Optima autem est illa Caietani, quod sententia declaratoria exigatur, non ob facti tantum aut iuris incertitudinem, sed etiam ob authoritativam manifestationem: nimirum ut quod authoritas publica inchoavit lege, authoritas quoque publica, perficiat Iudice. Accedit, quod euidencia facti, in iudicio locum teneat non Iudicis, sed accusatoris.

291. Tertia difficultas est, An qui iuxta antedicta crimen commisit, propter quod iure ipso privatur beneficio Ecclesiastico, ipsum retinere possit donec talis criminis reus declaratur in iudicio. Ad hanc antedictis congruenter, respondendum est posse retinere, ac fructus percipere quousque condēn- tur in iudicio, prout Sotus sub finem cit. articuli expressit, & Nauarrus iudicavit in lib. 3. Confil. sit. De Simonia confil. 3. 4. nisi lex aliquid contineat vnde criminolus ipse obligetur in conscientia statim à commissio criminis, beneficium relinquere: vt si dicatur beneficium ipso facto vacet in conscientia: vel, delinquens eo ipso fructus suos non faciat in conscientia: prout ille qui per simoniam beneficium accepit, obligatur per secundam Extratrag. communem de simonia: in qua statuitur talem nullatenus acquirere ius, nec facere aliquos fructus suos: sed ad illorum omnium quæ percepit restitutionē sub animæ suæ periculo strictum esse. Item per Concil. Later. sub Leone 10. sess. 9. canone nono, beneficiarij privantur fructibus suorum beneficiorum illo die, quo officium diuinum recitare omiserint, ita vt illos perceptos restituere teneantur, tanquam rem iniuste perceptam: quod est teneri in conscientia. Vide Nauarrum in Enchir. cap. 25. num. 122. vbi refert Bullam Pij de eadem re.

Quod si interea, ante sententiam Iudicis, cum potest adhuc beneficium retinere, illud alteri resignet, aut cum alio permittet, resignatio vel permutatio eiusdem modi erit, cuius alienatio de qua dictum est in explicatione primæ difficultatis: nepe sicut alienatio bonorum facta ab eo cuius bona confiscata sunt, rara est tantum sub conditione: sic & dicta resignatio, aut permutatio beneficij; hæc etenim sicut illa per sententiam Iudicis rescinduntur à die commissi criminis.

Quarta difficultas est. An cum lex ob crimen priuat ipso facto aliquem publico officio quo fungitur, valeant per ipsum in eodem officio acta, ante declarationem criminis.

292. Hic Syluester in verbo Hæresis 1. num. 14. in fine declarationis tertiæ panæ, & Angelus in verbo Pœna num. 3. satisfaciunt dicentes valere omnia talia acta & instrumenta publica, quæ ante declarationem criminis fecerit ex officio. Itaque si Iudex sit, valent omnes sententiæ ab ipso datæ: si Notarius, valent omnia instrumenta ab ipso confecta. Similiter si Parochus sit, iure ipso privatus suo parochiali beneficio, valent si cetera adsint absolutiones à peccatis quas dedit antequam à Iudice declaratur criminis reus: quia illæ sunt quæ dæ acta ex publico officio quod gerit. Item si Canonici ipso iure privati sint suo Canonicali, valent suffragia, & electiones ab eis factæ ante declarationem à Iudice factam criminum ab ipsis paratorum.

Quinta difficultas. An si reus iuridice interrogatus à Iudice neget vel occultet suum crimen, indeque liberetur à condemnatione, teneatur in conscientia pœnam subire, ad quam fuisse condemnatus, si vt debebat, crimen confessus esset.

293. De hac videri potest, quod satis sit reum ita esse præparatum animo, vt si iterum legitime interrogetur, veritatem fateatur: quandoquidem ad nihil aliud in conscientia teneri censetur: cum fides non acquirat ius capiendi bona ante Iudicis condemnationem, prout ex antedictis patet. Verum Sotus lib. 1. de iust. & iure quæst. 6. art. 6. ante 5. conclusionem, statuit tunc reum in conscientia teneri pœnam legis subire, si cur & post latam sententiam. Cui ratio hæc fauere videtur, quod reus perinde ac testis legitime interroganti, teneatur ex iustitia veritatem fateri; adeoque dum crimen negando vel oc-

cultando, impedit sententiam, per quam aliquid ex iustitia debitum obtineretur, causa est damni contra iustitiam: quod proinde restitutione refarcire tenetur. Si ergo reus iuridice interrogatus neget crimen propter quod Iudex bona ipsius adiudicaverit fisco, teneatur illa huic restituere, non minus quàm teneretur Iudex, si secundum allegata & probata cognoscens ipsum esse reum criminis, propter quod talem pœnam lex imponit non condemnaret, sed iuste absolueret.

Cæterum distinctione vtendum est. Nam si lex pœnalis sit lata sententiæ, sed tantum ferendæ, reus à Iudice legitime interrogatus crimen occultans, non tenetur in conscientia sustinere pœnam, quam illa imponit sed sufficit vt animo paratus sit veritatem fateri, si denud iuridice interrogetur, & pœnam sustinere post sententiam Iudicis. Ratio est, quia talis lex non irrogat pœnam, sed irrogandam relinquit Iudici, ac proinde reus ad eam sustinendam non tenetur ante sententiam Iudicis; quæ quidem sola, non autem lex, illam irrogat. Si vero lex sit lata sententiæ, pœnam ipso iure vel facti irrogans, probabile est quod Sotus sentit, reum legitime interrogatum, si crimen occultauerit, teneri in conscientia sustinere pœnam ad quam fuisse secundum legem à Iudice condemnatus; non quidem quod teneatur sua bona fisco offerre: sed quod accipienti teneatur in conscientia parere, requiriturque ea tradere: quia vt ante dictum est, sententiæ simpliciter prolata vis est, non quidem vt reus bona sua tradat: sed vt fisco ius habeat illa accipiendi. Sic autem conseruim probabilem hanc Soti sententiam, vt nolum contrariam tanquam improbabilem reicere: aut illum qui in praxi eam sequatur, peccati compino damnare.

Nam præter fundamentum ante positum, aliud fortius dari potest: nempe quod tunc solummodo ad restitutionem teneatur quis, vt mendacio suo impediens consecutionem aliquis bonij cum in ea re peccat contra iustitiam commutativam, prout accidit: tum ei qui suo mendacio facit mutari voluntatem testatoris, aut alterius donatoris, ne donet alicui quod statuerat donare, etiam si nondum acquisitum esset ius ad rem donandam: tum ei qui querentem rem suam, mendacio auerit à via per quam pœnitentiam recuperaret. His enim & similibus casibus ne contra iustitiam commutativam, in humano conuictu seruandam, noceatur proximo, quisque tenetur veritatem dicere, aut saltem non mentiri. In casu autem proposito, reus mentiendo non peccat contra iustitiam commutativam, quia vocatus in iudicium tenetur dicere veritatem, non ob utilitatem eius cui applicanda est pœna: sed vt Reip. pro commisso delicto satisfiat per pœnam. Institutum est enim iudicium publicum ac publica commissio, vt reus sustinendo pœnam satisfaciatur toti Reip. vt patet quando pœna est corporalis: non autem vt huic vel illi personæ per impositionem pœnæ, comparetur utilitas, nisi forte contingeret per delictum, talem personam fuisse læsam: quoniam reus tunc negans in iudicio veritatem, peccaret etiam contra iustitiam commutativam, & teneretur ad restitutionem eius quod per sententiam restituere deberet tali personæ priuatæ, habenti contra ipsam actionem. Rationi autem pro Soto allatæ satisfieri potest dicendo: tum est semper reum in crimine occultando, contra suum officium iusque ipsum peccare: ita vt siue testis siue reus suam sententiam reuocare debeat in foro conscientiæ, ac proinde eo animo esse oporteat, vt si legitime iterum interrogetur (quod si Iudex non faciat ipsi imputatur non testi aut reo) crimen patefaciat & ingenuè fateatur; non verò soluat pœnam, quæ ex iustitia commutativa non debetur ab illis, nisi forte ex accidente.

Sexta difficultas est. An qui eo officio publico tenentur reos manifestare, aut in eos sententiam proferre, si non faciant præter delictum quod committunt, non satisfaciendo eidem suo officio, obligentur ad restitutionem pœnæ, à lege ob crimen impositæ, quam aliquo eiusdem delicti reus fisco aut alteri applicandam persoluit.

Solutio est secundum Angelum in verbo Pœna num. 26. ob- 294
ligari ad restitutionem: secundum Nauarrum verò in Enchir. c. 25. num. 34. non obligari. Verà autem hæc esse videtur: vt Iudex vel alius dicti publici officium gerens, non teneatur restituere pœnam à lege impositam, eo quod reum non manifestauerit, vel non condemnauerit; teneatur tamen refarcire damnum, quod vel Respub. vel priuata persona inde læsa accipit

est quod et si Iudex, vel alius ex officio publico seu conventionita cum Reip. teneatur detegere crimina, & illa punire: p̄nā legis talis tamen obligatio solum est erga Reipub. ut delictorum punitione, pax illius conferuetur; & quisque indemnis in illa seruetur: nō autem erga eam personam priuatam vel fiscum, cui p̄na pecuniaria esset applicanda, si erimen manifestaretur. Quia igitur ratione sui officii, ac fidei quam Reip. dedit; ad nihil aliud tenetur Iudex, vel alius publicus minister, quam ut Reipub. immūnem reddat à peccatis; & priuatas in ea personas indemnes seruet; obligatur quidem refarcire damna omnia quæ vel Reipub. vel priuata persona læsa accepit ex eo, quod ipse non manifestauerit aut sententiam in reum non tulerit: non tamen restituere p̄nam lege impostam, quam reus manifestatus & condemnatus solutus erat fisco, vel alii cui applicanda fuit.

Aduerte tamen, postquam crimē delatum est ad iudiciū, & p̄na pecuniaria p̄tetur, siue à persona cui applicanda est, siue ab alia nomine fisci; Iudicem, si neglexerit multare reū p̄cōā illā pecuniariā, teneri ad restitutionem faciendam ei, cui p̄na de iure esset applicanda: quia Iudex tenetur ex officio prospicere bono publico, non tantum puniendo peccata, sed etiam cuique reddendo, quod iuste in iudicio p̄tetur. At quoties crimen propter quod à lege p̄na imponitur, delatum est in iudiciū, accusator vel alius cui applicanda est p̄na, p̄tetur in iudicio id ipsum crimen puniri, & sibi p̄nam applicari, iuste p̄tetur. Ergo iudex denegans eam applicationem, quæ ex iustitia tenetur facere, ita peccat ut etiā ad restitutionem tenetur. De his pro maiore notitia diuersitatis opinionum; videri potest Azor. i. part. lib. 5. ca. 7. & 8.

LAUS DEO.

**LIBER QVARTVS,
ET TOTIVS OPERIS
DECIMVSQVARTV S.**

DE IIS QVÆ COGNOSCENDA CONSIDERANDAQUE SUNT AD IUDICANDUM GENERALITER DE PECCATO EX OBIECTO & CIRCUMSTANTIIS ACTUUM HUMANORUM.

PRÆFATIO.

Sicut in re naturali (inquit D. Thomas 1. 2. quæst. 18. art. 3.) ad plenitudinem perfectionis, præter formam substantialem, quæ constituit essentiam, requiruntur accidentia: ut figura, color, &c. quæ ad convenientiam ei, decentemque habitudinem faciunt: quorū si aliquod desit, sequitur imperfectio malumque physicum: sic in actu humano ad plenitudinem perfectionis, præter obiectum ex quo specificam suam rationem, essentiamve habet, tanquam motus ex termino in quem rēdit, requiruntur debite circumstantiæ, quæ ad illius convenientiam decentemque habitudinem ita faciunt; ut earum aliqua deficiente, is malus sit moraliter: nempe ex defectu plenitudinis perfectionis; iuxta illud D. Dionysii in cap. 4. De diuinis nominibus: Bonum est ex integra causa, & malum ex singulis defectibus. Quia igitur peccatum nihil aliud est quam actus humanus malus; ex obiecto suo & circumstantiis sumens propriam malitiæ speciem: manifestum est in hac disciplina præcedentibus libris, merito estum adiungi de obiecto, & circumstantiis humanorum actuum, prout in hōis moralis malitiæ ex illis deriuatur: præsertim cum in pœnitentiā foro, ad cuius praxim hæc nostra disciplina ordinatur, non attendatur iātum; quod aliquid sit peccatum: sed etiam cuius ipsum sit speciei: quandoquidem in Sacramentali Confessione, ut in-

tegra sit, Pœnitens debet suum peccatum in propria specie exprimere; ut suo loco expositum est in præcedenti lib. sexto.

CAPVT PRIMVM.

De obiecto humanorum actuum, prout ex illo, in hōis moralis malitiæ deriuatur.

SVMMARIVM.

- 1 Ex obiecto in actum humanum deriuatur malitiæ ipsius essentialis.
- 2 Tres modi quibus contingit talis deriuatio.
- 3 Due generales regulæ iudicandi de peccato ex obiecto.
- 4 Vnum peccatum esse alio grauius constat ex sacris literis.
- 5 Ratio iudicandi ex ipso obiecto, quod peccatum sit alio grauius.
- 6 Ratio idem iudicandi ex virtutibus, quibus peccata repugnant.

In actum humanum ex obiecto, id est, ex eo circa quod exercetur, malitiā aliquam deriuari manifestum est ex verbis Olex cap. 9. Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt] Neque refert quod actus exterior non sit malus moraliter sine interiori voluntatis, qui circa illum exercetur. Id enim propterea tantum fit, quod moralis malitiā in actu humano libertatem requirat, tanquam conditionem ad esse morale necessariam: minime autem tanquam malitiæ fontem. Atque ipsam malitiā ex obiecto in actum humanum deriuatam, esse primam adeoque essentialē malitiā eiusdem actus: ex memorata D. Thomæ doctrina ita confirmatur. Sicut in rebus naturalibus primum & essentialē malum est, si res quæ generatur non consequatur formam specificam; ut si fetus in materno utero generetur carens anima: sic primum malum in actu humano est, si non exerceatur circa obiectum conueniens; ita ut inde aliam, quam conueniat fortiatu speciem: quod cum fit, is dici solet malus ex suo genere, sumpto nomine generis, inquit D. Thomas, pro specie, sicut cum dicitur genus humanum, ad significandam totam humanam speciem.

Porto actum humanum, seu liberæ voluntatis, non exerceri circa obiectum conueniens; contingere potest aliquot modis. Primus est, quo ei tale quid contingit ex interna aliqua ipsius obiecti conditione (vnde solet dici malus inuirtute) ex parte cuius repugnat honestati, id est, moderationi quam aliqua virtus secundum rectæ rationis præscriptum sibi vendicat: prout crapula moderationi temperantiæ repugnat per excessum; tenacitas moderationi liberalitatis, per defectum. Vbi nota semper quidem peccata esse specie diuersa, quæ diuersis speciei virtutibus per se repugnant; non tamē semper esse eadem specie, quæ repugnant eadem virtuti. Nā nec extremē opposita, ut peccatum auaritiæ, & peccatum profusionis bonorum, sunt eiusdem speciei, etiā si intermedia liberalitas sit vna specie. Nec item ea quæ diuersissimo modo, etiā si non opponantur extremē inter se, eidē virtuti aduersantur, adeo ut peccati vtriusque; natura moraliter expensa, qui pro cluius fuerit ad vnum illorum, non ideo pari facilitate, sit etiam ad alterum committendum. Sic detractio, & furtum quæ eidem virtuti iustitiæ per se repugnant: & peritium ac simonia, quæ eidem virtuti religionis per se opponuntur, diuersæ speciei esse censentur.

Secundus modus est, quo idem contingit ex conditione tantum externa: nempe ex sola prohibitionē, qua speciali præcepto obiectum ipsum prohibetur: Exemplum datur de esu carnium in Quadragesima, qui non ex aliqua interna sua conditione, sed ex sola prohibitionē facta ab Ecclesia, repugnat rectæ rationi. Atque ex hoc duplici genere conditionis, id quod moraliter malum est; distinguitur in illud quod dici solet prohibitum quia malum: id est, quod talis naturæ est, ut legislator sua lege debeat ipsum reprobare, nec vnquam possit approbare; ut odium Dei, mendacium, nonnullaque alia: & in illud quod dicitur malū, quia prohibitum: id est, quod antequam prohiberetur nihil referebat ipsum agi vel non agi, ut antedictus esu carnium.

Aduerte verò obiter, legem dum prohibet aliquid quod est ex se indifferens, facere illud alicui virtuti repugnans ac